

Zasady rejestrowania duchowieństwa przez jednostki ewidencji operacyjnej byłych organów bezpieczeństwa PRL

Instytucje powołane do ochrony ustroju PRL, zarówno cywilne, jak i wojskowe, w swej pracy kierowały się wytycznymi partii, rządu i przepisami prawa, przez co miały przyczyniać się do umocnienia obowiązującego porządku prawnospołecznego. Ujawnione przypadki wrożej działalności i potencjalne zagrożenia miały być zgłaszane właściwym instancjom.

Gromadzeniem informacji o osobach oraz o faktach i zdarzeniach będących w zainteresowaniu służb specjalnych, stanowiących w ich ocenie zagrożenie dla bezpieczeństwa oraz porządku publicznego lub prowadzących do powstania takiego zagrożenia, zajmowała się ewidencja operacyjna Służby Bezpieczeństwa.

W Ministerstwie Spraw Wewnętrznych ewidencję operacyjną prowadziło Biuro „C” MSW, a w jednostkach terenowych jego odpowiedniki w postaci wydziałów „C”.

Działalność Kościoła katolickiego w Polsce i jego oddziaływanie na społeczeństwo władze komunistyczne postrzegały jako potencjalne zagrożenie. Kościół stanowił przedmiot szczególnego zainteresowania SB. Departament IV MSW, utworzony na mocy Zarządzenia 0105/62 z dnia 9 czerwca 1962 r., miał przeciwdziałać temu zagrożeniu. Szczególna rola Departamentu IV była podkreślona również tym, że stworzono dla niego oddzielny system ewidencji oparty na wytworzonych dla niego normatywach oraz pomocach ewidencyjnych.

Zgodnie z Instrukcją nr 002/63 o zasadach i trybie ewidencji i dokumentowania działalności kleru katolickiego rejestracją duchownych w MSW zajmowało się Biuro „C”, natomiast w jednostkach terenowych było to w gestii Wydziałów „C”. Zgodnie z przyjętymi założeniami Biuro „C” dysponowało informacjami na temat duchowieństwa i parafii z całego kraju, jednostki terenowe miały wiedzę o duchownych i parafiach z terenu danego województwa.

Instrukcja przewidywała wytwarzanie następującej dokumentacji operacyjnej dotyczącej duchownych i parafii:

- kart ewidencyjnych,
- materiałów operacyjnych.

Do rejestrowania duchownych będących w zainteresowaniu operacyjnym SB służyła karta EOK-6/63 wraz z załącznikiem nr 1 oraz karty pomocnicze EOK-6-A/63 i EOK-6-B/63. W przypadku rejestrowania parafii posługiwano się kartą EOK-6-C/63.

Wszystkie materiały związane z operacyjnym rozpracowaniem duchowieństwa podlegały rejestracji w Biurze „C” MSW, gdzie jednostki terenowe przysyłały po dwa egzemplarze kart EOK-6/63, EOK-6-A/63 oraz EOK-6-B/63. Karty EOK-6-C/63 dotyczące rejestracji parafii przysyłano do centrali w trzech egzemplarzach. Jedynie w przypadku rejestracji zgłaszanych przez Departament IV do Biura „C” przysyłano tylko jeden egzemplarz karty EOK-6/63.

Nadesłane karty były podstawą do dokonania przez Biuro „C” MSW rejestracji w dzienniku rejestracyjnym duchownych oraz parafii. Nadany numer rejestracyjny stanowił identyfikator osoby lub parafii i był podawany przy udzielaniu informacji ewidencyjnych oraz był umieszczany na okładkach teczek prowadzonych spraw oraz w innych pomocach ewidencyjnych (np. na kartach w kartotece ogólnoinformacyjnej). Pozwalało to na szybkie dotarcie do zebranych materiałów lub do jednostki operacyjnej prowadzącej daną sprawę.

Numer rejestracyjny był nanoszony na karty ewidencyjne nadesłane do Biura „C”, a następnie jeden egzemplarz z każdego wzoru karty był zwracany do jednostki zgłaszającej rejestrację.

Karty EOK-6/63 stanowiły podstawę do wytwarzania przez komórki ewidencyjne SB kartotek kleru. Z kart EOK-6-A/63 tworzono w Biurze „C” i wydziałach „C” kartoteki alfabetyczne kleru, natomiast z kart EOK-6-B/63 tworzono odrębną kartotekę z podziałem na diecezje.

Na podstawie kart EOK-6-C/63 Biuro „C” MSW tworzyło kartotekę parafii z podziałem na województwa i diecezje, natomiast w wydziałach „C” karty te były podstawą do wytwarzania kartotek parafii z podziałem na powiaty.

Informacje zawarte w kartotekach dotyczących kleru katolickiego były aktualizowane i uzupełniane przez jednostki prowadzące pracę operacyjną.

Wszystkie te informacje jednostki operacyjne zgłaszały do właściwego Wydziału „C” na kartach E-16. Po odnotowaniu załączonych informacji w załączniku nr 1 Wydział „C” przysyłał kartę do Biura „C”, które nanosiło adnotacje w kartotece ogólnokrajowej.

Natomiast wszelkie informacje związane z szeroko pojętą działalnością księży – duszpasterską, społeczną, polityczną, treści kazań itp. – odnotowywano w załączniku nr 2 do karty EOK-6/63. Załącznik nr 2 był wytwarzany w dwóch egzemplarzach, z których jeden

trafiał do Wydziału „C”, drugi był przesyłany do Biura „C” MSW w celu poczynienia adnotacji na kartach znajdujących się w kartotece ogólnokrajowej.

W przypadku zmiany miejsca pracy duchownego całość dotyczącej go dokumentacji, czyli teczka ewidencji operacyjnej księdza oraz karty ewidencyjne, była przekazywana przez Wydział „C” do właściwej jednostki terenowej.

Podstawowa karta używana w ewidencjonowaniu duchowieństwa, czyli EOK-6/63, zawierała 20 rubryk przeznaczonych na szczegółowe informacje dotyczące rejestrowanej osoby. Na pierwszej stronie znajdowało się miejsce na oznaczenie rejestracji duchownego przez Biuro „C” MSW, czyli numer rejestracyjny i datę rejestracji. Umieszczano tu też dane umożliwiające identyfikację osoby – imię, nazwisko, dane rodziców, datę i miejsce urodzenia oraz informacje dotyczące narodowości, obywatelstwa i pochodzenia. Pierwsza strona karty EOK-6/63 zawierała również informacje administracyjne czy informacje o wydanym dowodzie osobistym, ukończonych szkołach, posiadanych stopniach naukowych, dacie i miejscu uzyskania święceń kapłańskich, miejscu pracy i zajmowanych stanowiskach oraz o posiadanych odznaczeniach państwowych i kościelnych.

Na drugiej stronie karty EOK-6/63 odnotowywano adres zamieszkania duchownego oraz dane o jego działalności, czyli o wyjazdach zagranicznych, działalności duszpasterskiej, społeczno-politycznej oraz treści jego wystąpień zarówno pozytywnych, jak i negatywnych wobec władzy komunistycznej.

Kardynal bp. archidyacon
ul. Kraków

Kraków
miasto województwa

Tajne spec. znaczenie

Nr rejestracyjny **11053**

Data rejestracji **23 Październik 1963**
(zgodnie z Biuro „C”)

1. **WOJTYŁA** *dr. inż.*
nazwisko

2. **KAROL** s. **Karola**
imię (imiiona), imię ojca

3. **Emilia Kozłowska**
imię i nazwisko matki

4. **18 maja 1920. Wągrowiec**
data i miejsce urodzenia

5. **polak** narodowość

6. **polak** obywatelstwo

7. **inteligent** pochodzenie

8. **Wyższe Seminarium Wł. Ulm. Papieża Piusa IX**
uczelnia (szkoła) i adres uczelni w kraju i za granicą

9. **doktor teologii - filozofii i nauk społecznych**
stopień naukowy (i jego rodzaj, stopień)

10. **niemiecki, angielski, francuski, niemiecki**
znajomość języków obcych

11. **1. IX 1946. w Krakowie** *in 1948 konsolidacji na bpa*
data uzyskania święceń kapłańskich - nazwa diecezji *67. Kardynał*
klasa święceń - imię zakonne

12. **Sania Młotkowiak w Krakowie - wikariusz kapituły**
miejsce pracy i zajmowane stanowisko, nazwa zakonu i zgromadzenia, nazwa parafii, dekanatu i diecezji

13. **nie posiada**
odznaczenia państwowe i kościelne

Wzór EOK-6/63

14. **Kraków ul. Nowomarsa 21 1/2 p.**
adres zamieszkania

Dane dotyczące dotychczasowej działalności

15. Wyjazdy za granicę **1946-1948 Włochy, 5. X 1963 - 4. X 1962 Włochy, 7. X 1963 -**
data, miejsce

16. Działalność duszpasterska **wikariusz parafii, profesor seminarium, profesor i dekanat Pał. Kononki robotniczej, wikariusz generalny, biskup sufragan wstąpienia kapituły, wikariusz kated. Sankt. Synodjalna brojowy duszpastera parafii**

17. Działalność społeczno-polityczna **nieprzebiegała**

18. Wystąpienia pozytywne, negatywne **wydatne zaangażowanie, były partiami do wyrażenia stanowiska w sprawie wyjazdów do Włoch, nieprzebiegała**

19. **14. X 1963.**
Data wypełnienia

20. **Zca 15. WYD. KWMO**
podpis kier. jednostki terenowej

ZNIESIONO KLAUZULĘ TAJNOŚCI
za prot. nr. 1 z dn. 2. marca 1994 r. (zgodnie z art. 122 § 1 pkt 2) (Dz. U. z 2010 r. Nr 182, poz. 1228)

25.05.2015 **Arkadiusz Kozłowski** *Huda*

Karta EOK-6/63 dotycząca Karola Wojtyły

Informacje z karty EOK-6/63 były podstawą do wypełnienia kart EOK-6-A/63 i EOK-6-B/73. Te jednostronne karty zawierały już ograniczony zasób informacji. Karta alfabetyczna zawierała dane osobowe, tj. imię i nazwisko, dane rodziców, datę i miejsce urodzenia, numer rejestracyjny nadany przez Biuro „C” MSW oraz datę i nazwisko osoby wystawiającej kartę.

Karta EOK-6-B/63, poza danymi osobowymi i numerem rejestracyjnym, zawierała informacje dotyczące miejsca pełnienia posługi kapłańskiej, czyli nazwę diecezji, dekanatu, parafii oraz klasztoru.

Karta rejestracyjna parafii, oznaczona symbolem EOK-6-C/63, była kartą dwustronną. Na pierwszej stronie znajdowało się miejsce na oznaczenie rejestracji parafii przez Biuro „C” MSW, czyli numer rejestracyjny, oraz na datę rejestracji. Pozostałe pola służyły odnotowaniu danych parafii, tj. nazwy i adresu parafii oraz dekanatu i diecezji. Oddzielne rubryki przeznaczone były na opis obiektów sakralnych należących do parafii oraz na wpisanie daty i miejsca wystawienia karty oraz nazwiska osoby wystawiającej kartę.

Załącznik nr 1 do karty EOK-6/63, służący do aktualizacji danych, miał postać dwustronnego dokumentu zawierającego na pierwszej stronie dane osobowe duchownego – imię i nazwisko, imię ojca oraz numer rejestracyjny oraz miejsce na odnotowanie informacji o prowadzonej działalności.

ENIESIONO KLAUZULĘ TAJNOŚCI
na podst. art. 7 ust. 2 ustawy o ochronie informacji niejawnych
(Dz.U. z 2010 r. Nr 182, poz. 1228)

15.07.2013 Józef Kozłowski Jacek Kozłowski Tajne spec. znaczenia

1. WOJTYŁA nazwisko

2. KAROL imię, imiona

3. Karol imię ojca

4. Emilia Kozłowska imię i nazwisko panienskie matki

5. 18 maj 1920 data urodzenia

6. Wodzisław miejsce urodzenia

7. 11053 Nr rejestr. teczki (karty EOK-6/63).

8. 14. X 1963 Wojtyła A. data i nazwisko wypisującego kartę

Wzór EOK-6-A/63.

Karta alfabetyczna EOK-6A/63 dotycząca Karola Wojtyły

ENIESIONO KLAUZULĘ TAJNOŚCI
na podst. art. 7 ust. 2 ustawy o ochronie informacji niejawnych
(Dz.U. z 2010 r. Nr 182, poz. 1228)

15.07.2013 Józef Kozłowski Jacek Kozłowski Tajne spec. znaczenia

Załącznik Nr 1 do karty EOK-6/63

Wojtyła Karol nazwisko i imię

Karol imię ojca

Nr rejestr. 11053

Nr rubr. karty*) EOK-6/63	Data zapisu	Treść zapisu
	13 X 78	Wbiega się o wyjazd do Włocławka w dniach 15. 30 X 78.
	20 I 78	Otrzymał paszport wielokrotny na Włocławek ważny do 10 VI 78. inf. w. Poczta Kraków
	16 X 78	Został wybrany papeżem.
	17 III 79	Teczka ewid. operac. znajduje się w wyd. I Dep. u MSW.
	21.9.79	Wbiega się o wyjazd w odniedzinę do papieża (maks) z miejscem M. Ozi. M. B. K. T. A. z. w. Opole. ks. G. Polak 3/7

Załącznik nr 1 do karty EOK-6/63 dotyczący Karola Wojtyły

Ostatnią kartą wykorzystywaną przez Służbę Bezpieczeństwa do rejestrowania działalności duchowieństwa był załącznik nr 2 do karty EOK-6/63, służący do rejestrowania działalności duchownych. Również i w tym przypadku mamy do czynienia z kartą dwustronną. Pierwsza strona zawierała pola pozwalające określić adresata informacji, osobę, której dotyczyła, czyli nazwisko i imię duchownego oraz jego miejsce zamieszkania i numer rejestracyjny nadany przez SB. Pozostała część strony pierwszej i strona druga były przeznaczone na umieszczenie zgłaszanych informacji oraz podpis osoby zgłaszającej.

Podstawową pomocą ewidencyjną wykorzystywaną przez SB do rejestrowania duchowieństwa jest dziennik ewidencji operacyjnej kleru. Pomoc ta znajduje się w zasobie Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej i jest oznaczona sygnaturami archiwalnymi IPN BU 01472/8-12. Dziennik rejestracyjny EOK (Ewidencji Operacyjnej Kleru) był prowadzony na druku o symbolu EOK-8/63 i zawierał informacje o nadanym duchownemu numerze rejestracyjnym, dacie rejestracji, jednostce i dokonującej rejestracji oraz dacie ustania zainteresowania operacyjnego i złożenia materiałów do archiwum. W dzienniku rejestracyjnym EOK nanoszono również informacje dotyczące rezygnacji z nauki w WSD, wystąpienia ze stanu duchownego, wyjazdów za granicę, zgonu oraz archiwizacji materiałów aktowych; wpisywano tam też ich sygnatury archiwalne.

Pierwsze rejestracje wprowadzono do dziennika 17 września 1963 r., natomiast ostatni zapis został wykonany 29 sierpnia 1989 r. Zapisy w dzienniku rozpoczynają się od pozycji 10001, Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej nie dysponuje pomocami pozwalającymi ustalić, jakich wpisów dokonano w pozycjach 1–10000. Ogółem w dzienniku zarejestrowano 50 686 osób, a ostatni nadany numer to 60687.

Kolejną pomocą ewidencyjną przechowywaną w zasobie Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie jest dziennik rejestracyjny parafii, oznaczony sygnaturą archiwalną IPN BU001436/34. Jest on wykonany na druku oznaczonym symbolem EOK-7/63 i zawiera informacje o nadanym parafii numerze rejestracyjnym, jednostce rejestrującej i dacie rejestracji, nazwie i lokalizacji parafii. Pierwsze rejestracje w tym dzienniku pochodzą z 17 września 1963 r., ostatni wpis został wykonany 21 sierpnia 1989 r. Łącznie dziennik zawiera wpisy dotyczące 8546 parafii.

Ostatnią grupą pomocy ewidencyjnych dotyczących polskiego duchowieństwa są kartoteki. Archiwum IPN jest dysponentem dwóch kartotek dotyczących duchowieństwa.

Najważniejszą pomocą jest „Kartoteka księży katolickich” oznaczona sygnaturą IPN BU 003322/1. Ma ona układ alfabetyczny, była prowadzona przez Biuro „C” MSW w latach 1963–1989 i obejmuje obszar całego kraju. Znajdują się w niej wypełnione karty rejestracyjne

EOK-6/63 (w latach późniejszych używano również wzoru EOK-6/74, EOK-6/77), wraz z załącznikami nr 1 i nr 2, dotyczące 23 226 osób.

Karty rejestracyjne były wypełniane w jednostce prowadzącej Teczke Ewidencji Operacyjnej Księdza i przesyłane do Biura „C” MSW. W kolejnych okresach prowadzenia ewidencji operacyjnej dotyczącej poszczególnych duchownych dołączano do nich materiały w postaci załącznika nr 1. Karta ta była wypełniana na podstawie informacji przesyłanych z jednostek terenowych prowadzących TEOK. Umieszczano tam informacje związane z duchownymi, np. treści kazań, rozmowy przeprowadzane z przedstawicielami władz terenowych, treść doniesień tajnych współpracowników oraz sygnaturę materiałów złożonych do archiwum.

Kolejną pomocą jest „Kartoteka księży diecezjalnych i zakonnych”, oznaczona sygnaturą IPN BU 1437/2. Obejmuje ona 23 283 osoby. Jest to również kartoteka w układzie alfabetycznym, zawiera karty dotyczące duchowieństwa z terenu całego kraju i obejmuje lata 1963–1989. Kartoteka ma charakter typowej kartoteki pomocniczej, pozwalającej szybko uzyskać informacje o numerze rejestracyjnym duchownego i sygnaturze materiałów archiwalnych, które go dotyczą.

Ewidencja operacyjna dotycząca polskiego duchowieństwa prowadzona była w latach 1963–1989. Wszystkie te informacje zostały zebrane i uporządkowane w jednolity sposób, zgodny z Instrukcją 002/63. Była to najdłużej funkcjonująca instrukcja wykorzystywana w pracy operacyjnej SB.

Z uwagi na zniszczenie większości materiałów ewidencyjnych i aktowych bardzo trudno jest ocenić głębię informacji posiadanych przez Departament IV MSW. Niestety, nie zachowały się kartoteki oddające układ strukturalny Kościoła katolickiego, z podziałem na diecezje i województwa, wytwarzane w terenowych jednostkach SB. Jednak zachowane pomoce ewidencyjne wytworzone z Biurze „C” MSW pozwalają nam ocenić zakres zainteresowania SB duchowieństwem oraz charakter zbieranych informacji.